

اثر انتخاب روش های حسابداری بر کیفیت سود

یحیی حساس یگانه* ملیحه کریمی**

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۰۱/۱۷ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۰۳/۲۲

چکیده

اگر چه سود و زیان شرکت ها، یکی از اصلی ترین مبانی تصمیم گیری بازار سرمایه است، ولی مواردی مانند برآورد روش های متنوع حسابداری و مدیریت سود در فرآیند گزارش سود، نقش آن را مورد تهدید قرار می دهد. بنابراین میزان دقت، صحت، قابلیت اعتماد، قابلیت پیش بینی و قابلیت تحقق سود که در مجامع علمی به کیفیت سود شناخته می شود، نقش مهمی در مفید بودن سود در فرآیند تصمیم گیری ایفا می کند. این که " آیا کیفیت سود گزارش شده شرکت ها بر توانایی سرمایه گذار برای پیش بینی سودهای آتی اثرگذار است؟ " هنوز بین محققان مورد بحث می باشد.

لی^۱ (۱۹۸۹: ۲۷۷) به این نتیجه رسید که کیفیت سود پایین منجر به همبستگی کمتر بین سود گزارش شده و ارزیابی بازار از سودهای آتی می گردد. در این تحقیق از مدل ارزیابی ارایه شده توسط فلدام واهلسون^۲ (۱۹۹۵) برای بررسی وجود رابطه بین انتخاب روش های حسابداری و توانایی سرمایه گذار برای پیش بینی سودهای آتی با استفاده از سودهای گزارش شده، استفاده شده است. نتایج نشان می دهد که کیفیت سود گزارش شده شرکت ها بر توانایی سرمایه گذار برای پیش بینی سودهای آتی اثرگذار نیست.

واژه های کلیدی: کیفیت سود، روش های حسابداری محافظه کار، تندرو و میانه رو.

Yahya_yeganeh@yahoo.com

* استادیار دانشگاه علامه طباطبائی، نویسنده مسئول.

** مربی گروه حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین.

1. Lee
2. Feltham & Ohlson

۱- مقدمه

یکی از عناصر کلیدی تصمیم‌گیری در بازار مالی صورت‌های مالی شرکت‌ها به ویژه صورت سود و زیان آن‌ها است که بیانگر نتیجه عملیات شرکت در یک دوره مالی بوده و نشان‌دهنده سود یا زیان خالص آن دوره است و به عنوان مبنای اساسی اکثر تصمیم‌گیری‌ها و قیمت‌گذاری سهام تلقی شده به طوری که دقت، قابلیت اتکا، قابلیت پیش‌بینی و تحقق آن رابطه مستقیمی با تصمیم‌گیری و ارزشیابی‌ها خواهد داشت. با توجه به وجود ضعف، نواقص و نارسایی‌ها در فرایند تهیه سود و زیان، مانند تضاد منافع بین تهیه‌کنندگان اطلاعات و سرمایه‌گذاران، استفاده از برآورد در تهیه برخی از عناصر سود و زیان و مسایلی چون هموارسازی سود و غیره، استفاده از سود به عنوان معیار مهم تصمیم‌گیری، مورد تهدید قرار می‌گیرد. که این امر لزوم بررسی چنین موضوعی را دوچندان می‌نماید. یکی از روش‌های کاهش مخاطرات مذکور توجه و بررسی عناصر سازنده سود است که در مجامع حرفه‌ای به صورت کیفیت سود مطرح است.

پژوهش حاضر سعی بر آن دارد تا با بررسی رابطه بین کیفیت سود و روش‌های حسابداری مورد استفاده شرکت‌ها، سرمایه‌گذاران را در تصمیم‌گیری صحیح جهت کسب حداکثر بازدهی از سرمایه‌گذاری‌های خود یاری دهد.

۲- بیان مسأله

اگرچه تعریف یکسانی از کیفیت سود وجود ندارد، ولی در این پژوهش کیفیت سود به صورت زیر تعریف عملیاتی شده است (کریس رولند مارتین^۱، ۲۰۰۲: ۲۹): " توانایی سرمایه‌گذار نسبت به پیش‌بینی سودهای آتی با استفاده از سود گزارش شده

---

1. Kris Rowland Martin

سال جاری". در سال های اخیر بحث ارزیابی عملکرد، مسؤلیت پاسخگویی و... جایگاه ویژه ای یافته است. این سؤال مطرح می شود که آیا کیفیت سود تحت تاثیر روش های حسابداری به کار گرفته شده توسط مدیریت قرار می گیرد؟ کدام یک از روش های حسابداری مورد استفاده مدیریت (محافظه کارانه، تندرو و میانه رو) منجر به بالاترین کیفیت سود می شود؟ این پژوهش اثر روش های حسابداری انتخاب شده توسط مدیریت واحد تجاری را در کیفیت سود بررسی می کند تا در صورت وجود ارتباط معنی دار بتوان از نتایج آن برای پیش بینی دقیق و با عدم اطمینان کمتر سود آتی شرکت استفاده نمود.

۳- پیشینه تحقیق

چندین تحقیق تجربی مدل فلدام و اهلسون را مورد استفاده قرار دادند. مدل فلدام و اهلسون (۱۹۹۵)، سود و ارزش دفتری شرکت را به عنوان مبنایی برای تعیین ارزش بازار شرکت به کار می گیرد. بر اساس مدل فلدام و اهلسون ارزش شرکت برابر با ارزش فعلی سودهای تقسیمی آتی مورد انتظار است (رابطه ۱):

$$p_t = \sum_{\tau=1}^{\infty} \frac{d_{t+\tau}}{(r+1)^\tau} \quad \tau = 1, t_0, \infty \quad (1)$$

p_t : ارزش بازار حقوق صاحبان سهام شرکت در تاریخ t

r : نرخ تنزیل یا نرخ بدون ریسک

d_t : سود تقسیمی مورد انتظار در تاریخ t

در این مدل دو خصیصه حسابداری به کار گرفته می شود:

(۱) فرض می شود که تغییرات ارزش دفتری فقط بر اساس تقسیم سود و سود اعلام شده می باشد.

(۲) فرض می شود که سود تقسیم شده بر اساس ارزش دفتری و نه سود جاری می باشد. به عبارت دیگر طبق رابطه ۲:

$$bv_{t-1} = bv_t + d_t - x_t \quad (۲)$$

(۳) سود تقسیمی، ارزش دفتری را کاهش می دهد.

$$\delta bv_t / \delta d_t = -1$$

سود تقسیمی تحت تاثیر، سود سال جاری قرار نمی گیرد.

$$\delta x_t / \delta d_t = 0$$

bv_t : ارزش دفتری شرکت در تاریخ t

x_t : سود شرکت از تاریخ $t-1$ تا t

این مدل مفهوم سود غیر عادی x_t^a را به عنوان تفاوت بین سود و بازده ارزش

دفتری ابتدای دوره تعریف می کند (رابطه ۳ و ۴):

$$x_t^a = x_t - r(bv_{t-1}) \quad (۳)$$

$$x_t = x_t^a + r(bv_{t-1}) \quad (۴)$$

با توجه به تعریف سود غیر عادی، سود تقسیمی مورد انتظار را می توان به شرح

رابطه ۵ تا ۷ تعریف نمود:

$$d_t = x_t + bv_{t-1} - bv_t \quad (۵)$$

$$= x_t^a + r(bv_{t-1}) + bv_{t-1} - bv_t \quad (۶)$$

$$= x_t^a + (r+1)bv_{t-1} - bv_t \quad (۷)$$

با جایگزینی موارد فوق در رابطه ۱، به رابطه ۸ می رسیم:

$$p_t = bv_t + \sum_{\tau=1}^{\infty} x_{t+\tau}^a / (1+r)^\tau \quad \tau=1 \text{ to } \infty \quad (۸)$$

وقتی $t = \infty$ می توان رابطه ۹ را نتیجه گرفت.

$$\Sigma = x_{t+t}^a / (r+1)^t \rightarrow 0 \quad (9)$$

برنارد^۱ (۱۹۹۵: ۷۳۳)، نشان داد که ۶۸ درصد تغییرات در ارزش بازار سهام می تواند با استفاده از ارزش دفتری جاری توضیح داده شود. او همچنین بررسی کرد که سودهای تقسیمی پیش بینی شده (در رویکرد سنتی) فقط ۲۹ درصد تغییرات در قیمت سهام را توضیح می دهد.

هاران و لو^۲ (۱۹۹۳: ۴۷۵) از رویکرد دیگری به بررسی رابطه بین کیفیت سود و بازده سهام پرداختند، بدین صورت که آن ها ۱۲ متغیر بنیادین را که توسط تحلیل گران مالی در ارزیابی کیفیت سود استفاده می شود، مشخص کردند و از طریق دادن امتیاز صفر و یک به هر یک از ۱۲ متغیر بنیادین، کیفیت سود را اندازه گیری و شرکت های نمونه را بر اساس کیفیت سود به پنج گروه تقسیم کردند و در نهایت با استفاده از تجزیه و تحلیل رگرسیون، میانگین ضریب واکنش سود را برای هر گروه تخمین زدند. آن ها به این نتیجه رسیدند که گروه هایی که از کیفیت سود بالاتری برخوردار هستند، ضریب واکنش سود بالاتری نیز دارند که این امر با انتظارات و پیشینه نظری سازگاری داشت.

اسلون^۳ (۱۹۹۶: ۲۸۹) با انتخاب یک نمونه بزرگ ۴۰۷۶۹ شرکتی که سودآوری سالانه خود را بین سال های ۱۹۶۲ تا ۱۹۹۱ اعلام کرده بودند، سود خالص گزارش شده آن ها را به اجزای جریان نقدی عملیاتی و اقلام تعهدی تجزیه کرد و به این نتیجه رسید که یک دلار جریان نقدی عملیاتی دوره جاری احتمال بیشتری دارد که در دوره آتی نسبت به یک دلار اقلام تعهدی تکرار شود. به عبارت دیگر جریان وجوه نقد دارای اثرات طولانی تری می باشد و همچنین به طور جداگانه مدت اثرات اجزای جریان نقد وجوه نقد عملیاتی و اقلام تعهدی سود خالص را برای واحد های تجاری موجود در نمونه هایش برآورد کرد و دریافت که جریانات وجوه نقد عملیاتی مدت

-
1. Bernard
  2. Dharan and Lev
  3. Sloan

زمان اثرات طولانی تری نسبت به ارقام تعهدی دارند. از تحقیق فوق می توان نتیجه گرفت که جریان های نقدی عملیاتی می تواند بهترین شاخص کیفیت سود باشد. کارول^۱ (۲۰۰۲: ۳۸) به بررسی رابطه بین استقلال حسابرس و کیفیت سود پرداخت. در این مقاله از کل معوقات و اجزای اختیاری معوقات به عنوان نماینده و شاخص کیفیت سود و میزان حق الزحمه خدمات غیر حسابرسی به عنوان شاخص استقلال حسابرس استفاده شده است. به این نتیجه رسید که شرکت هایی که نسبت بالایی از حق الزحمه خدمات غیر حسابرسی را به حسابسان مستقل شان پرداخت می کنند، دارای افزایش سود از طریق معوقات و اجزای اختیاری معوقات بوده و در نتیجه دارای کیفیت سود پایین می باشند.

الوک^۲ (۲۰۰۳: ۳۶) در تحقیقی به بررسی کیفیت سود و ضریب پاسخ سود زمانی که افزایش های با ثبات در سودها همراه با افزایش های با ثبات درآمد ها می باشند می پردازد. وی فرض کرد زمانی که رشد سود ها همراه با افزایش درآمد ها باشند، در مقابل کاهش هزینه ها، سودها دارای کیفیت بالاتری می باشند. بر خلاف کاهش هزینه ها که رویکردی انفعالی و محدود بوده، افزایش درآمدها یک رویکرد تغییر گرا و نامحدود است. همچنین مدیریت سود از طریق درآمدها مشکل تر از هزینه ها می باشد. نتایج تحقیق نشان داد شرکت های با رشد سود همراه با افزایش درآمد از کیفیت سود بالاتری نسبت به شرکت های با رشد همراه با کاهش درآمد برخوردار هستند. ظریف فرد (۱۳۷۸: ۶۴) شناسایی عوامل موثر بر کیفیت سود شرکت های ایرانی را مورد مطالعه قرار داده است. عناصر تاثیرگذار بر کیفیت سود گزارش شده در این تحقیق در پنج گروه بر شمرده شده اند:

۱- روش های مورد استفاده حسابداری.

۲- ریسک و تغییر پذیری شامل اطمینان برآوردهای حسابداری و قابلیت اعتماد و

رسیدگی سود.

1. Carol
2. Aloke

۳- اقتصاد صنعت و شرکت شامل پایداری سود، ساختار سرمایه، حفظ و نگهداشت سرمایه و کیفیت مدیریت.

۴- ویژگی های مالی شامل اهرم مالی، نقدینگی و دسترسی داشتن به منابع تامین مالی.

۵- عوامل سیاسی و اقتصادی شامل نرخ تورم، نرخ ارز و ثبات سیاسی و اقتصادی.

در این تحقیق ویژگی های مطلوب و نامطلوب مرتبط با هر یک از گروه های پنج گانه مذکور ارائه و تاکید شده است که کیفیت سود گزارش شده هر شرکت در هر زمان، تابعی از میزان و درجه ویژگی های مطلوب و نامطلوب حسابداری و مالی اجزای تشکیل دهنده سود خالص دخیل در کیفیت سود است که این نیز تابعی از برداشت ها و دیدگاه های شخصی هر تحلیل گر و سایر استفاده کنندگان است.

کدخدایی و صابری (۱۳۸۱: ۳۲) عوامل مرتبط با کیفیت سود خالص گزارش شده در بورس تهران را مطالعه کردند. نتایج تحقیق نشان می دهد نسبت سودآوری، نسبت گردش دارایی های اندازه شرکت بر کیفیت سود موثر بوده و سایر متغیرهای مورد بررسی تاثیر ی بر کیفیت سود نداشته اند.

ثقفی و کردستانی (۱۳۸۳: ۵۱) به تحقیق و بررسی رابطه بین کیفیت سود و بازده غیرعادی انباشته سهام در شرکت هایی پرداختند که سود نقدی آن ها افزایش (کاهش) داشت. آن ها به این نتیجه رسیدند که بر مبنای کیفیت سود مبتنی بر پایداری سود، واکنش بازار به افزایش سود نقدی شرکت ها مثبت و بر مبنای کیفیت سود مبتنی بر رابطه سود و جریان نقدی عملیاتی، واکنش بازار به کاهش سود نقدی شرکت ها مثبت است.

خواجوی و ناظمی (۱۳۸۴: ۳۷) در مقاله ای به بررسی ارتباط میان کیفیت سود و بازده سهام در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. نتایج تحقیق آن ها حاکی از عدم وجود رابطه معنی داری میان کیفیت سود و بازده سهام است.

۴- فرضیه های تحقیق

فرضیه اول: نسبت $\frac{BV}{MV}$ قادر است شرکت های را که از روش های محافظه کارانه، تندر و میانه رو استفاده می کنند را از هم متمایز کند.

فرضیه دوم: کیفیت سود گزارش شده شرکت تحت تاثیر روش های حسابداری مورد استفاده شرکت قرار می گیرد.

فرضیه سوم: اندازه شرکت بر انتخاب روش های حسابداری شرکت اثر گذار است.

فرضیه چهارم: سطح بدهی شرکت بر انتخاب روش های حسابداری شرکت اثر گذار است.

۵- تعریف عملیاتی متغیرهای وابسته تحقیق

نسبت ارزش دفتری به ارزش بازار (BV/MV): عبارت از نسبت ارزش دفتری هر سهم در پایان دوره (سال) به ارزش بازار هر سهم در پایان دوره است.

کیفیت سود: عبارتست از " توانایی سرمایه گذار بر پیش بینی سودهای آتی با استفاده از سود گزارش شده سال جاری " کیفیت سود با سود غیر منتظره اندازه گیری و به ترتیب زیر محاسبه می شود:

سود غیر منتظره (UE): را به عنوان تفاوت سود غیرعادی واقعی و سود غیرعادی پیش بینی شده تعریف می شود که از رابطه ۱۰ محاسبه می گردد:

$$UE_{it} = (AEPS_{it} - r_e ABV_{it}) - (FEPS_{it} - r_e FBV_{it}) \quad (10)$$

UE_{it} : سود غیر منتظره شرکت i در تاریخ t

$AEPS_{it}$: سود هر سهم واقعی شرکت i در تاریخ t

ABV_{it} : ارزش دفتری واقعی هر سهم در ابتدای دوره شرکت i در تاریخ t

$FEPS_{it}$: سود هر سهم پیش بینی شده شرکت i در تاریخ t

FBV_{it} : ارزش دفتری پیش بینی شده هر سهم در ابتدای دوره شرکت i در تاریخ t
 r_e : هزینه سرمایه

از آنجایی که ارزش دفتری پیش بینی شده هر سهم در دسترس نمی باشد، می توان ارزش دفتری هر سهم را از طریق رابطه ۱۱ پیش بینی نمود:

$$FBV_T = (ABV_{T-1} + RE_{T-1} + FE_{T-1} - FD_{T-1}) \times T \quad (11)$$

FBV_t : ارزش دفتری پیش بینی شده هر سهم در ابتدای سال t

ABV_{t-1} : ارزش دفتری واقعی در ابتدای سال $t-1$

FE_{T-1} : سود ناخالص پیش بینی شده برای سال $t-1$ (سود ناخالص هر سهم X تعداد سهام سال $t-1$)

FD_{T-1} : سود تقسیمی پیش بینی شده برای سال $t-1$ (سود تقسیمی هر سهم X تعداد سهام سال $t-1$)

RE_{t-1} : افزایش سرمایه از محل آورده ها یا مطالبات حال شده سهامداران در سال $t-1$
 T : تعداد سهام در پایان سال t

سود غیر منتظره نشان دهنده خطای پیش بینی سود می باشد، هر چه سود غیر منتظره کمتر باشد خطای پیش بینی سود کمتر است لذا سود از کیفیت بالاتری برخوردار است.

همچنین کیفیت سود با در نظر گرفتن تفاوت سود هر سهم واقعی و سود هر سهم پیش بینی شده به عنوان یک معیار اضافی سنجیده شده است.

اندازه شرکت: فروش خالص هر شرکت معرف اندازه آن می باشد.

نرخ بدهی: عبارت از تقسیم بدهی های بلند مدت بر جمع حقوق صاحبان سهام در پایان دوره است.

۶- متغیر مستقل تحقیق

انتخاب روش های حسابداری (محافظه کار، میانه رو و تندر) توسط شرکت ها به عنوان متغیر مستقل تحقیق در نظر گرفته شده است.

۷- تئوری های کیفیت سود

صاحب نظران تلاش بسیاری برای صورت بندی تئوری انتخاب روش های حسابداری نموده اند. بحث زیر خلاصه ای از تیوری های رسمی موجود نیست، بلکه گردآوری نظرات مندرج در تحقیقات مختلف است در مورد این که چگونه روش های حسابداری می تواند بر توانایی سرمایه گذاران در استفاده از داده های مالی گزارش شده به منظور پیش بینی اطلاعات مالی آینده، تاثیر بگذارد.

۷-۱- تئوری روش های محافظه کارانه

تقریباً مرسوم ترین تئوری در مورد اینکه چه چیزی سود با کیفیت بالا را تشکیل می دهد، به این موضوع ارتباط پیدا می کند که سرمایه گذاران سود گزارش شده را، به طور محافظه کارانه ابراز شده تلقی می کنند (کریس رولند مارتین، ۲۰۰۲: ۲).
مرور اجمالی جدیدترین کتب در زمینه تجزیه و تحلیل مالی، نشان می دهد که نویسندگانی همچون برن استین، وایلد و سابارمانیام^۱ (۲۰۰۱: ۸۹)، هاکینز (۱۹۹۸: ۳۸)، وایت، هاران و لو (۱۹۹۸: ۶۵) و هالیوال، سود با کیفیت بالا را، به طور تنگاتنگی با استفاده از مفاهیم حسابداری محافظه کاری در شناسایی سود (مانند لایفو) و ارزش گذاری دارایی ها (مانند استهلاك سریع دارایی های نامشهود) مرتبط می دانند. به طور خلاصه، تئوری روش های محافظه کارانه بیان می کند که با استفاده از روش های حسابداری محافظه کارانه، سهامداران دقیق تر می توانند سود و ارزش دفتری آتی شرکت را پیش بینی کنند.

---

1. Brenstein , Wild and Subramanyam

۲-۷- تئوری روش های تندرو

یکی از ویژگی های دیگری که در مورد سود با کیفیت بالا مطرح می شود این است که سود نباید از سالی به سال دیگر دچار نوسان شود. روسان و همکاران (۱۹۹۹) در مبحثی پیرامون استفاده از روش حسابداری تعهدی در مقایسه با روش نقدی در پیش-بینی جریان های نقدی آتی، عنوان می دارد که «حسابداری تعهدی سودی ایجاد می کند که ناهمواری ها و نوسانات سال به سال جریان های نقدی را هموار می کند، و برآوردی از جریان های نقدی آزاد و بلند مدت به شکل سالانه و بادوام ارائه می دهد (ص ۱۲۴). این ویژگی مورد ادعا در مورد سود با کیفیت بالا جریان عظیمی از تحقیقات در بازار سرمایه را موجب شده است که امکان این موضوع را که مدیران آگاهانه به «هموارسازی» سود بپردازند تا سود را با کیفیت وانمود کنند، می آزماید. با در نظر داشتن این تعریف در مورد کیفیت سود و قصد مدیران برای هموارسازی سود، می توان مطرح نمود که شرکت ها بی که از روش حسابداری تندرو استفاده می کنند در مقایسه با شرکت هایی که از ترکیبی از روش های محافظه کارانه و تندرو استفاده می کنند، در واقع سود با کیفیت بالایی (یعنی سود هموارتر) دارند.

۳-۷- تئوری روش های مختلط

اکثر تحلیل گران بر تئوری روش های محافظه کارانه صحه گذاشته اند. اما چند نفر از این تحلیل گران می پذیرند که سیاست های بیش از حد محافظه کارانه، حداقل در یک دوره زمانی طولانی تر، می تواند منجر به سود با کیفیت پایین شود. برای مثال شرکت ها بی که در سال های اول اقدام به حذف دارایی ها به مقادیر زیاد می کنند، طی همه سال های بعد از آن، سود بیشتر از معمول نشان خواهند داد. سیگل (۱۹۸۲) اشاره می کند که سیاست های تندرو و بیش از حد محافظه کارانه، هر دو تأثیرات منفی بر کیفیت سود دارند. به علاوه کمیسیون مسئولیت حسابرسان (۱۹۷۸: ۸۷)، که توسط انجمن حسابداران رسمی آمریکا مورد حمایت قرار می گیرد، مطرح کرده است که اگر شرکت

همه روش های حسابداری دوسر طیف روش های حسابداری (یعنی همه روش های محافظه کارانه یا همه روش های تندرو) را مورد استفاده قرار دهد، استفاده کنندگان از صورت های مالی ممکن است در مورد نقدینگی یا کیفیت سود، دچار خطا شوند. این دیدگاه ها، اساس تئوری روش های مختلط را تشکیل می دهد (کریس رولند مارتین؛ ۲۰۰۲: ۲۴). بر طبق این تئوری، شرکت ها یی که از ترکیبی از روش های حسابداری استفاده می نمایند سود با کیفیت بالاتری خواهند داشت زیرا آن ها از سیاست های صرفاً محافظه کارانه یا صرفاً تندرو استفاده نمی کنند که باعث شود صورت های مالی در کل بیش از حد تندرو، یا بیش از حد محافظه کارانه شود، سهامداران می توانند سودهای آتی و ارزش های دفتری را بسیار دقیق تر پیش بینی کنند.

۷-۴- تئوری روش های با ثبات

دیدگاهی دیگر در مورد موضوع کیفیت سود این است که مدیران در شرکت ها با مجموعه روش های مختلط فرصت بیشتری برای دستکاری سود خواهند داشت. این کار یا به صورت عمدی و یا به خاطر تاثیرات تعادل ایجاد کننده روش های حسابداری متفاوتی که به کار رفته، صورت می گیرد. از طرف دیگر شرکت ها یی که به طور مداوم از روش های محافظه کارانه (یا تندرو) استفاده می کنند، معمولاً سود کمتر (بیشتر) را نشان می دهند که در میان روش های مختلف حسابداری تعدیل نخواهند شد. سهامداران در شرکت های با مجموعه روش های مختلط ممکن است در برآورد سودهای آتی و جریان های نقدی مرتبط با آن به خاطر اثرات تعدیل کننده روش های حسابداری احساس عدم اطمینان بیشتری کنند. شرکت های دارای روش های محافظه کارانه و تندرو به طور نظری در منتهی الیه سطوح پایین و بالای سود گزارش شده قرار گرفته اند و بنابراین فرصت کمتری برای دستکاری سود در اختیار دارند.

اگر شرکتی از روش های موسوم به بیش از حد محافظه کارانه استفاده کند، سرمایه گذاران ممکن است مشکل کمتری برای برآورد سودهای آتی و ارزش های دفتری داشته باشند. دلیل این موضوع این است که سرمایه گذاران خواهند دانست که مدیران

اثر انتخاب روش های حسابداری بر کیفیت سود ۱۰۳

فقط از یک سو (سمت اولیه) می‌توانند سود را دستکاری کنند -رو به بالا- و احتمال این که مبالغ سود در آینده به طور غیر منتظره‌ای کمتر از سود پایین گزارش شده کنونی باشد، وجود ندارد.

تحلیل مشابه نشان خواهد داد که شرکت هایی که از روش های عمدتاً تندر و استفاده می‌کنند یکی از ابعاد اختلال (یا عدم اطمینان) برای سرمایه گذاران را کاهش می‌دهند یعنی احتمال این که سودها در آینده بیش از میزان مورد انتظار باشد بعید است. این مباحث اساس تئوری روش های با ثبات را ارایه می‌دهد.

۸- روش تحقیق

این پژوهش از نوع توصیفی و پس رویدادی و از بابت هدف تحقیق کاربردی است. اطلاعات تحقیق از کتابخانه سازمان بازار بورس و اوراق بهادار تهران و لوح های فشرده بانک اطلاعات مالی شرکت های پذیرفته شده و سایت های اطلاع رسانی سازمان بورس و بانک اطلاعاتی نرم افزار ره آورد نوین و تدبیرپرداز استخراج شده است.

۹- جامعه آماری و دوره مورد تحقیق

جامعه آماری این تحقیق شامل شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است. شرکت های سرمایه گذاری و خدماتی و همچنین آن دسته از شرکت هایی که از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۸ در بورس اوراق بهادار تهران فعالیت نداشته اند و یا اطلاعات آن ها که مورد نیاز تحقیق است در دسترس نبود، حذف گردید و تحقیق بر اساس داده های ۳۵۱ شرکت سال انجام گرفته است.

۱۰- تعیین نوع شرکت ها

برای این منظور گزارش های سالانه شرکت های نمونه از سال ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۸ جمع آوری گردید. طبق الگوی تعریف شده توسط کریس رولند مارتین (۲۰۰۲: ۳۶) باید

۱۰۴ ..... پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی، سال سوم، شماره دهم، تابستان ۱۳۹۰

روش های حسابداری استفاده شده توسط شرکت ها در موارد زیر در نظر گرفته شود:
استهلاک دارایی های ثابت، روش ارزش گذاری موجودی کالا، معافیت مالیاتی سرمایه گذاری، مخارج بهره سرمایه ای شده، ذخیره مالیات، معافیت های مالیاتی، بدهی های بازنشستگی، استهلاک دارایی های نامشهود، توافقات اجاره بلند مدت.
با مطالعه یادداشت های توضیحی صورت های مالی شرکت های نمونه، مشخص گردید که روش و نرخ استهلاک دارایی های ثابت این شرکت ها با در نظر گرفتن آئین نامه استهلاکات موضوع ماده ۱۵۱ قانون مالیات های مستقیم مصوب بهمن ۱۳۸۰ تعیین و استفاده می شود. بنابراین، با توجه به این که روش استهلاک دارایی های ثابت و دارایی های نامشهود طبق نظر مدیریت شرکت تعیین نمی شود، روش استهلاک مورد استفاده شرکت ها، در نظر گرفته نشد.

طبق استاندارد حسابداری شماره ۸ ایران "حسابداری موجودی مواد و کالا" استفاده از روش اولین صادره از آخرین وارده برای ارزش گذاری موجودی ها مجاز نیست. لذا روش اولین صادره از اولین وارده یا روش میانگین متحرک (در سیستم دائمی) با توجه به شرایط تورمی بودن ایران، در مقابل روش میانگین ساده جزو روش های تندر و منظور شده است.

سود دریافتی از بابت سرمایه گذاری در سهام شرکت های سهامی مشمول مالیات نمی باشد و همچنین طبق ماده ۱۴۵ قوانین مالیات های مستقیم، سود متعلق به حساب های پس انداز و سپرده های مختلف نزد بانک های ایرانی، موسسات اعتباری غیر بانکی نیز از پرداخت مالیات معاف است. شرکت هایی که از معافیت سرمایه گذاری های فوق استفاده می کنند به عنوان شرکت های دارای یک روش تندر و در نظر گرفته شد.

پس از مطالعه یادداشت های توضیحی صورت های مالی شرکت های نمونه مشخص گردید که شرکت های مزبور، بهره منظور شده به بهای تمام شده دارایی (سرمایه ای کردن هزینه بهره) و اجاره های سرمایه ای ندارند، لذا موارد فوق در نظر گرفته نشد. با بررسی گزارش حسابرسی شرکت های نمونه، شرکت هایی که با کسری

ذخیره مالیات مواجه بودند نیز به عنوان یک روش تندر و استفاده شده (به منظور گزارش بدهی کمتر) در نظر گرفته شد.

مطابق با ماده ۱۳۲ قانون مالیات های مستقیم، درآمد مشمول مالیات ابرازی ناشی از فعالیت های تولیدی در واحد های تولیدی در بخش خصوصی و تعاونی که از اول سال ۱۳۸۱ به بعد پروانه بهره برداری برای آن ها صادر می شود از تاریخ شروع بهره برداری به مدت چهار سال به میزان ۸۰ درصد و در مناطق کمتر توسعه یافته به مدت ۱۰ سال و به میزان ۱۰۰ درصد از مالیات معاف هستند. همچنین طبق ماده ۱۴۱ این قانون، ۱۰۰ درصد درآمد حاصل از صادرات محصولات تمام شده کالای صنعتی و محصولات بخش کشاورزی و ۵۰ درصد درآمد حاصل از صادرات سایر کالاها از مشمول مالیات معاف هستند. بنابراین برای شرکت های نمونه که از معافیت های مزبور استفاده کردند به عنوان یک روش تندر و منظور شد. با توجه به بررسی گزارش حسابرسی شرکت های نمونه مشخص گردید که این شرکت ها با کسری بدهی بازنشستگی مواجه نمی باشند، از اینرو مورد فوق نیز در نظر گرفته نشد ولی شرکت هایی که با کسری ذخیره مطالبات مشکوک الوصول (طبق نظر حسابرس) مواجه بودند نیز به عنوان یک روش حسابداری تندر و در نظر گرفته شد. در هر سال با استفاده از رویکرد کارت امتیاز پرتفوی محافظه کاری، تندر و میانه رو را تعیین گردید. به عبارت دیگر، شرکت های محافظه کار، شرکت هایی می باشند که بیشتر از روش های محافظه کارانه حسابداری استفاده می کند. بعد از تعیین روش های حسابداری مورد استفاده شرکت های نمونه، برای هر روش تندر و استفاده شده توسط شرکت، یک امتیاز در نظر گرفته شد. بعد از مشخص کردن تمام امتیازها برای تمام شرکت ها در هر سال، طیف این امتیازها برای تمام شرکت ها از ۱ تا ۵ نقطه قرار می گیرد. با توجه به این طیف، شرکت ها به سه گروه تقسیم گردید. گروه اول شامل شرکت ها با یک یا دو امتیاز، گروه دوم شامل شرکت های با ۳ امتیاز و گروه سوم شامل شرکت ها با ۴ یا ۵ امتیاز می باشند. گروه اول شرکت های هستند که از روش های حسابداری

۱۰۶ ..... پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی، سال سوم، شماره دهم، تابستان ۱۳۹۰

محافظه کارانه استفاده می کنند، گروه دوم شرکت هایی می باشند که از روش های حسابداری تندرو استفاده می نمایند و گروه سوم شرکت ها می هستند که از روش های میانه رو استفاده می کنند.

۱۱- تجزیه و تحلیل یافته ها

۱۱-۱- تحلیل آمار استنباطی فرضیه اول

برای آزمون فرضیه اول جهت بررسی ارتباط بین لگاریتم نسبت ارزش دفتری به ارزش بازار ($\ln(bv/mv)$) با انتخاب روش های حسابداری و به لحاظ استفاده از یک متغیر کمی پیوسته $\ln(bv/mv)$ و یک متغیر رده ای (روش های حسابداری) از تحلیل واریانس^{۱۷} استفاده شده است. با توجه به نتایج آزمون که در جدول شماره ۱ ارائه شده است، مقدار سطح معنی دار جدول تحلیل واریانس برابر با ۰.۰۳۱ است بنابراین فرض صفر در سطح ۹۵ درصد تایید نمی شود.

جدول ۱- جدول تحلیل واریانس برای بررسی تاثیر انتخاب روش های حسابداری

بر میانگین $\ln(bv/mv)$

مجموع مربعات	df	میانگین مربعات	F	سطح معنی داری	
۷.۲۲۴	۲	۳.۶۱۲	۳.۵۱۵	۰.۰۳۱	بین گروهی
۳۵۷.۶۲۱	۳۴۸	۱.۰۲۸			درون گروهی
۳۶۴.۸۴۶	۳۵۰				جمع

* منبع: یافته های پژوهشگر

به عبارت دیگر، میانگین حداقل یک نوع شرکت از دیگر شرکت ها متفاوت است. که با استفاده از روش حداقل تفاوت معنادار مشخص می شود. نتایج آزمون مقایسه میانگین دو گروه مستقل (LSD) ارائه شده در جدول شماره ۲، حاکی از آن است که میانگین $\ln(bv/mv)$ شرکت های میانه رو به صورت معناداری

اثر انتخاب روش های حسابداری بر کیفیت سود ۱۰۷

از شرکت های محافظه کار تفاوت دارد. ولی برای شرکت های محافظه کار و تندرو و برای شرکت های میانه رو و تندرو این تفاوت معنادار نیست.

جدول ۲- جدول مقایسه های دو به دو ی سه نوع شرکت، میانگین $\ln(bv/mv)$

متغیر وابسته: $\ln(bv/mv)$

مقدار سطح معناداری	تفاوت میانگین (I-J)	امتیاز J	امتیاز I
۰.۰۰۹	۰.۳۱۱	شرکت های میانه رو	شرکت های محافظه کار
۰.۲۳۸	۰.۲۲۲	شرکت های تندرو	
۰.۰۰۹	۰.۳۱۱	شرکت های محافظه کار	شرکت های میانه رو
۰.۶۲۴	۰.۰۸۸	شرکت های تندرو	
۰.۲۳۸	۰.۲۲۲	شرکت های محافظه کار	شرکت های تندرو
۰.۶۲۴	۰.۰۸۸	شرکت های میانه رو	

* منبع: یافته های پژوهشگر

۱۱-۲- تحلیل آمار استنباطی فرضیه دوم

کیفیت سود با دو متغیر آزمون شده است:

۱- کیفیت سود با متغیر "سود غیر منتظره" سنجیده شد که از آزمون کروسکال والیس^۱ برای بررسی تفاوت در سه نوع از شرکت ها از نظر سود غیر منتظره استفاده شده است.

با توجه به نتایج آزمون ارایه شده در جدول شماره ۳، مقدار سطح معنی داری از ۰/۰۵ کوچکتر نبوده بنابراین فرض صفر در سطح ۹۵ درصد رد نمی شود.

جدول ۳- جدول آزمون کروسکال والیس برای بررسی ارتباط سه نوع شرکت و سود غیر منتظره (UE) رتبه ها

میانگین رتبه ای	تعداد	امتیاز	
۱۰۳.۶۳	۱۲۲	محافظه کار	سود غیر منتظره UE
۹۵.۰۵	۱۹۱	میانه رو	
۹۱.۲۳	۳۸	تندرو	
	۳۵۱	جمع	

* منبع: یافته های پژوهشگر

جدول ۴- آزمون کروسکال والیس

سود غیر منتظره	
۰.۶۵۴	Chi-square
۲	df
۰.۷۵۴	سطح معنی داری

* منبع: یافته های پژوهشگر

به عبارت دیگر، توزیع سه روش یکسان است. میانگین رتبه برای شرکت های محافظه کار ۱۰۳/۶۳، میانه رو ۹۵/۰۵ و برای شرکت های تندرو ۹۱/۲۳ می باشد. گرچه سیر نزولی است ولی این تفاوت در سطح ۹۵ درصد معنادار نیست.

۲- به عنوان یک آزمون مکمل، کیفیت سود با متغیر لگاریتم تفاوت سود هر سهم واقعی و پیش بینی شده ($\ln(\text{Abs}[\text{Epsa}-\text{Epsp}])$) سنجیده شده است. با توجه به تحلیل آماری ارایه شده در جدول شماره ۵، مقدار احتمال F جدول تحلیل واریانس کمتر از ۰/۰۵ نبوده بنابراین فرض صفر در سطح ۹۵ درصد رد نمی شود. پس تفاوتی بین سه نوع از شرکت ها از نظر میانگین انحراف سود هر سهم پیش بینی شده و واقعی وجود ندارد.

اثر انتخاب روش های حسابداری بر کیفیت سود ۱۰۹

جدول ۵- جدول تحلیل واریانس برای بررسی تاثیر انتخاب روش حسابداری

بر میانگین $\ln(\text{Abs}(\text{EPSa}-\text{EPSp}))$

سطح معنی داری	F	میانگین مربعات	df	مجموع مربعات	
۰.۵۱۹	۰.۶۵۸	۰.۱۳۱	۲	۰.۲۶۲	بین گروهی
		۰.۱۹۹	۳۴۸	۳۶۹.۶۹	درون گروهی
			۳۵۰	۶۳۱.۶۹	جمع

* منبع: یافته های پژوهشگر

مقایسه های دو به دو طبق آزمون LSD نیز معنادار نشده است. نتایج آزمون LSD ارایه شده در جدول شماره ۵، حاکی از آن است که میانگین تفاوت سود هر سهم واقعی و پیش بینی شده دو به دو شرکت های میانه رو، محافظه کار و تندرو تفاوت معنی داری ندارند، به این دلیل که سطح معنی داری تمام جفت های دو به دو شرکت ها بیشتر از ۰.۰۵ است لذا فرض H_0 تایید می شود.

جدول ۶- جدول مقایسه های دو به دو ی سه نوع شرکت، میانگین لگاریتم تفاوت سود هر سهم

واقعی و پیش بینی شده $\ln(\text{Abs}(\text{EPSa}-\text{EPSp}))$

مقدار سطح معناداری	تفاوت میانگین (I-J)	امتیاز J	امتیاز I
۰.۲۶۲	۰.۰۳۵۸	شرکت های میانه رو	شرکت های محافظه کار
۰.۸۲۸	۰.۰۱۸	شرکت های تندرو	
۰.۲۶۲	۰.۰۵۸	شرکت های محافظه کار	شرکت های میانه رو
۰.۶۱۳	۰.۰۴۰	شرکت های تندرو	
۰.۸۲۸	۰.۰۱۸	شرکت های محافظه کار	شرکت های تندرو
۰.۶۱۳	۰.۰۴۰	شرکت های میانه رو	

* منبع: یافته های پژوهشگر

۱۱-۳- تحلیل آمار استنباطی فرضیه سوم

برای آزمون فرضیه سوم فروش خالص شرکت معیار تعیین کننده اندازه شرکت در نظر گرفته شده است.

با توجه به تحلیل آماری ارایه شده در جدول شماره ۷، مقدار سطح معنی داری از ۰/۰۵ کوچکتر است بنابراین فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد تایید نمی شود. به عبارت دیگر حداقل میانگین فروش یکی از شرکت ها با بقیه متفاوت است.

جدول ۷- جدول تحلیل واریانس برای بررسی تاثیر سه روش بر

میانگین لگاریتم فروش $\ln(\text{Sale})$

سطح معنی داری	F	میانگین مربعات	df	مجموع مربعات	
۰.۰۴۵	۳.۱۲۳	۶.۶۴۵	۲	۱۳.۲۸۹	بین گروهی
		۲.۱۲۸	۳۴۸	۷۴۰.۴۶۴	درون گروهی
			۳۵۰	۷۹۳.۷۵۴	جمع

* منبع: یافته های پژوهشگر

نتایج آزمون LSD ارایه شده در جدول شماره ۸، حاکی از آن است که میانگین فروش شرکت های تندرو به صورت معناداری از شرکت های محافظه کار تفاوت دارد (شرکت های محافظه کار فروش بالاتری نسبت به شرکت های تندرو دارند). همچنین میانگین فروش شرکت های میانه رو به صورت معناداری از شرکت های تندرو تفاوت دارد (شرکت های میانه رو فروش بالاتری نسبت به شرکت های تندرو دارند). ولی مقدار سطح معنی داری برای تفاوت میانگین لگاریتم فروش شرکت های محافظه کار و شرکت های میانه رو از ۰.۰۵ بیشتر است، از اینرو، فرض H_0 رد نمی شود. به بیان دیگر بین شرکت های میانه رو و محافظه کار این تفاوت معنادار نیست.

جدول ۸- جدول مقایسه های دو به دو ی سه نوع شرکت، میانگین لگاریتم فروش Ln(Sale)

مقدار سطح معناداری	تفاوت میانگین (I-J)	امتیاز J	امتیاز I
۰.۴۵۸	۰.۱۲۶	شرکت های میانه رو	شرکت های محافظه کار
۰.۰۱۳	۰.۶۷۵	شرکت های تندرو	
۰.۴۵۸	۰.۱۲۶	شرکت های محافظه کار	شرکت های میانه رو
۰.۰۳۵	۰.۵۴۹	شرکت های تندرو	
۰.۰۱۳	۰.۶۷۵	شرکت های محافظه کار	شرکت های تندرو
۰.۰۳۵	۰.۵۴۹	شرکت های میانه رو	

* منبع: یافته های پژوهشگر

۱۱-۴- تحلیل آمار استنباطی فرضیه چهارم

نتایج آزمون فرضیه چهارم در جدول شماره ۸، خلاصه شده است:

جدول ۸- جدول تحلیل واریانس برای بررسی تاثیر سه روش بر میانگین لگاریتم نرخ بدهی

سطح معنی داری	F	میانگین مربعات	df	مجموع مربعات	
۰.۰۰۱	۶.۹۶۰	۸.۷۶۳	۲	۱۷.۵۲۶	بین گروهی
		۱.۲۵۹	۳۴۷	۴۳۶.۹۰۳	درون گروهی
			۳۴۹	۴۵۴.۴۲۹	جمع

* منبع: یافته های پژوهشگر

مقدار سطح معنی داری از ۰/۰۵ کوچکتر است بنابراین فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵٪ تایید نمی شود. به عبارت دیگر حداقل میانگین لگاریتم نرخ بدهی یکی از شرکت ها با بقیه متفاوت است. نتایج آزمون مقایسه میانگین دو گروه مستقل (LSD) ارایه شده در جدول شماره ۹، حاکی از آن است که میانگین لگاریتم نرخ بدهی شرکت های میانه رو به صورت معناداری از شرکت های محافظه کار تفاوت دارد. ولی برای شرکت های محافظه کار و تندرو و برای شرکت های میانه رو و تندرو این تفاوت معنادار نیست.

جدول ۹- جدول مقایسه های دو به دو ی سه نوع شرکت، میانگین لگاریتم بدهی

امتیاز I	امتیاز J	تفاوت میانگین (I-J)	مقدار سطح معناداری
شرکت های محافظه کار	شرکت های میانه رو	۰/۴۸۵	۰/۰۰۰
	شرکت های تندرو	۰/۲۴۹	۰/۲۳۳
شرکت های میانه رو	شرکت های محافظه کار	۰/۴۸۵	۰/۰۰۰
	شرکت های تندرو	۰/۲۳۵	۰/۲۳۹
شرکت های تندرو	شرکت های محافظه کار	۰/۲۴۹	۰/۲۲۳
	شرکت های میانه رو	۰/۲۳۵	۰/۲۳۹

* منبع: یافته های پژوهشگر

۱۲- بحث و نتیجه گیری

گروه اول آزمون ها نشان می دهد که میانگین نسبت bv/mv در سه نوع شرکت محافظه کار، تندرو و میانه رو یکسان نیست. آزمون نتایج نشان داد که در بازار بورس و اوراق بهادار تهران، شرکت های محافظه کار، به احتمال زیاد دارای نسبت bv/mv بالاتری نسبت به شرکت های میانه رو است. ولی نسبت bv/mv شرکت های میانه رو با شرکت های تندرو و هم چنین شرکت های تندرو با شرکت های محافظه کار تفاوت معناداری ندارد. در صورتی که نتایج تحقیق انجام شده توسط " کریس رولند مارتین " نشان دهنده این است که در بورس اوراق بهادار نیویورک، نسبت bv/mv در شرکت ها بسته به اینکه آن ها از روش های محافظه کارانه، تندرو یا میانه رو استفاده می کنند، متفاوت است. آزمون نتایج نشان داد که شرکت های محافظه کار به احتمال زیاد دارای نسبت پایین bv/mv هستند (احتمال داشتن نسبت بالای bv/mv خیلی کم است) و شرکت های با روش های تندرو به احتمال زیاد دارای نسبت بالای bv/mv هستند. اما در روش حسابداری شرکت هایی که دارای نسبت متوسط bv/mv هستند تفاوتی وجود نداشت.

دومین گروه از آزمون ها به منظور بررسی کیفیت سود طراحی شد. نتایج آزمون،

بیانگر این بود که کیفیت سود گزارش شده شرکت تحت تاثیر روش های حسابداری مورد استفاده قرار نمی گیرد. به عبارت دیگر، توانایی سرمایه گذار برای پیش بینی سودهای غیر منتظره بر مبنای سود گزارش شده جاری، تحت تاثیر روش های مورد استفاده شرکت ها قرار نمی گیرد. در صورتی که نتایج آزمون انجام شده توسط "کریس رولند مارتین"، بیانگر این بود که تحلیل گران مالی، در پیش بینی سود شرکت ها با روش های حسابداری تندر و نسبت به شرکت هایی که از روش های حسابداری محافظه کارانه یا میانه رو استفاده می کنند از عدم اطمینان بیشتری برخوردارند.

سومین گروه از آزمون ها بیانگر این است که شرکت هایی که از روش های محافظه کارانه یا میانه رو استفاده می کنند در مقایسه با شرکت هایی که از روش تندر و استفاده می کنند اندازه (فروش) بالاتری دارند. ولی اندازه شرکت بین شرکت های میانه رو و محافظه کار تفاوت معناداری ندارد. می توان نتیجه گرفت که با توجه به این که اندازه شرکت در بین شرکت های تندر و با شرکت های میانه رو و محافظه کار تفاوت معنی داری وجود دارد ولی از طرف دیگر اندازه شرکت در کیفیت سود بی تاثیر است. به عبارت دیگر اندازه شرکت، توانایی تحلیل گران و استفاده کنندگان را برای پیش بینی سود تحت تاثیر قرار نمی دهد.

نتایج چهارمین گروه از آزمون ها بیانگر این است که سطح بدهی شرکت بر انتخاب روش های حسابداری شرکت اثرگذار نیست. در صورتی که نتایج آزمون انجام شده توسط "کریس رولند مارتین"، بیانگر این بود که اندازه و سطح بدهی شرکت بر انتخاب روش های حسابداری اثرگذار است. بنابراین می توان استدلال کرد که اندازه و سطح بدهی شرکت توانایی تحلیل گران را برای پیش بینی سود تحت تاثیر قرار می دهد؛ برای تحلیل گران، پیش بینی متغیرهای مالی برای شرکت های کوچک تر (در نمونه بورس اوراق بهادار نیویورک) و شرکت های که از بدهی کم استفاده می کنند آسان تر است.

همان طور که بیان شد یافته های حاصل از تحقیق حاضر با تحقیق مشابه انجام شده توسط کریس رولند مارتین در بورس اوراق بهادار نیویورک، یکسان نمی باشد. یکی از

دلایل می توان چنین بیان شود که مطابق مدل فلدام و اهلسون (۱۹۹۵) ارزش سهام شرکت برابر با ارزش دفتری هر سهم بعلاوه (منهای) سود غیر مورد انتظار آتی تنزیل شده می باشد.

مدل فلدام و اهلسون، اشاره می کند که ارزش بازار شرکت دقیقاً برابر با ارزش دفتری است. درحالی که حسابداری محافظه کارانه منجر به وجود سر قفلی شناسایی نشده می شود. به عبارت دیگر ارزش دارایی شرکت را کمتر از واقع گزارش می کند و یا انتظار سود آتی (غیر نرمال) بزرگ تری را ایجاد می نماید. بنابراین شرکت های محافظه کار نرخ bv/mv کمتری نسبت به سایر شرکت ها دارند و همچنین کیفیت سود آن ها بالاتر می باشد. در صورتی که بازار بورس و اوراق بهادار تهران تحت تاثیر شدید شرایط اقتصادی و سیاسی کشور می باشد که به نوبه خود ارزش بازار سهام شرکت ها را تحت تاثیر قرار می دهد که مبانی مدل فلدام و اهلسون را نقض می کند و منجر به این موضوع می شود که مدل مزبور در مورد شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران کاربرد نداشته باشد. از جمله دلایل دیگر این است که گفته می شود که تصمیم گیری در مورد خرید و فروش سهام در بازار سرمایه در ایران عمدتاً بر اساس شایعات صورت می گیرد. کمبود موسسات رتبه بندی، تحلیل گران و انجمن های تحلیل گری و شرکت های ارایه کننده خدمات مشاوره در بازار سرمایه ایران بارها توسط مسئولان بورس اوراق بهادار تذکر داده شده است. عمده خریداران سهام در کشور تنها نسبت P/E را ملاک تصمیم گیری قرار می دهند، حال آنکه برای یک تصمیم گیری درست باید درک معقولی از روش ها و قواعد حسابداری، مبانی تهیه و تنظیم صورت های مالی و ساز و کارهای های بازار داشت.

تحقیق انجام شده توسط اله یاری در سال ۸۵ به این نتیجه منجر شد که بازار سرمایه در ایران در سطح ضعیف کارا نمی باشد. بنابراین اطلاعات ارایه شده مربوط به سهم یک شرکت به طور کامل در ارزش بازار آن منعکس نمی شود.

۱۳- پیشنهادات

از آن جا که بر اساس نظریات برخی از محققین مطابق با مدل فلدام و اهلسون، کیفیت سود تحت تاثیر روش های حسابداری مورد استفاده شرکت ها قرار می گیرند، پیشنهاد می گردد که تحلیل گران و سرمایه گذاران علاوه بر معیارهای ارزیابی کیفیت سود، روش های حسابداری مورد استفاده شرکت ها را نیز در نظر گیرند.

نکته بعدی در مورد بهبود کیفیت سود شرکت ها ست. وجود سیستم و بخش های مستقل خاصی در شرکت ها برای بهبود کیفیت سود و ارایه راه کارهای مناسب برای تحقق آن می تواند بسیار مفید باشد. براساس تجربیات سایر کشورها مسئولیت جدی کیفیت سود و ارزیابی آن در شرکت ها با کمیته حسابرسی است. بنابراین مناسب است سازمان بورس اوراق بهادار وجود یک بخش متخصص و کارا در جهت بهبود کیفیت سود را در شرکت های پذیرفته شده در بورس الزامی کند.

نکته دیگر را می توان در وجود یک سیستم کنترل داخلی قوی جستجو نمود. بدان منظور، هرچه سیستم کنترل داخلی شرکتی، قوی باشد محصولات ارایه شده آن سیستم از کیفیت بالایی برخوردار خواهد بود. بنابراین وجود یک سیستم کنترل داخلی قوی منجر به ارایه گزارشات با کیفیت خواهد شد که آن نیز کمک شایانی به کیفیت سود خواهد کرد و در نهایت به سازمان بورس اوراق بهادار پیشنهاد می شود که رتبه بندی مناسبی از شرکت ها ی پذیرفته شده در بورس بر اساس کیفیت سود ارایه دهد تا به شفافیت تصمیم گیری سرمایه گذاران افزوده شود.

منابع

اله یاری، اکبر، (۱۳۸۵)، "بررسی شکل ضعیف کارایی بازار سرمایه در بورس اوراق بهادار تهران"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشکده مدیریت و حسابداری، تهران.
ثقفی، علی و غلامرضا کردستانی، (۱۳۸۳)، "بررسی و تبیین رابطه بین کیفیت سود و واکنش بازار به تغییرات سود نقدی"، بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ۳۷، ۷۲-۵۱.
خواجوی، شکرالله و امین ناظمی، (۱۳۸۴)، "بررسی ارتباط بین کیفیت سود و بازده سهام با تاکید بر نقش ارقام تعهدی"، بررسی های حسابداری و حسابرسی، شماره ۴۰، ۶۰-۳۷.
ظریف فرد، احمد، (۱۳۷۸)، "شناسایی و تحلیل عوامل موثر با ارزیابی کیفیت سود بنگاه های اقتصادی ایران"، پایان نامه دکتری، دانشگاه تهران، دانشکده مدیریت، تهران.
کدخدایی، حسین و علی صابری، (۱۳۸۱)، "شناسایی عوامل مرتبط با کیفیت سود"، مجله بورس، شماره ۳۴، ۳۸-۳۲.

Aloke Ghosh & Zhaoyang Gu & Prem C.Jain, (2003), "Sustained Earnings and Revenue Growth, Earnings Quality, and Earning Response", Coefficients "Online <ssrn website>".

Bernard, Victor, I (1995), "The Feltham-Ohlson Framework: Implications for Empiricists", Contemporary Accounting Research 2, 733-747.

Carol Callaway Dee, A. Lulseged & S. Nowlin, (2002), "Earning Quality and Auditor Independence: An Examination Using Non-Audit Free Dat" a, Online <ssrn website>.

Dharan, Bala G. and Baruch Lev, "The Valuation Consequence of Accounting Changes: A Multi-year Examination", Journal of Accounting, Auditing and Finance 8 (Fall 1993), 475-494.

Feltham, Gerald A. and James A. Ohlson, (1995), "Valuation and Clean Surplus Accounting for Operating and Financial Activities", Contemporary Accounting Research 11, 689-731.

Kris Rowland Martin, (2002), "The Effect of Accounting Method Choice on Earnings Quality", March, Umi Number: 3233234.

Lee, Chi-wen Jevons and Christopher R. Petruzzi, (1989), "Inventory Accounting Switch and Uncertainties", Journal of Accounting Research, Autumn, 27:2, 277-296.

Sloan, R.G, (1996), "DO Stock Prices Fully Reflect Information in Accruals and Cash Flows about Future Earnings ?", The Accounting Review, No.71, 289-315.